

อัตลักษณ์สำคัญเบื้องต้นของคนจีน

ชื่อ แซ่

และระบบตระกูลแซ่

ถาวร ลิกขโกศล

ชื่อ แซ่ และระบบตระกูลแซ่

อัตลักษณ์สำคัญเบื้องต้นของคนจีน

ชื่อแซ่

ชื่อ แซ่ และระบบตระกูลแซ่

อัตลักษณ์สำคัญเบื้องต้นของคนจีน

ถาวร สิกขโกศล

ชื่อแซ่

ราคา ๒๐๐ บาท

สารบัญ

ชื่อ แซ่ และระบบตระกูลแซ่
อัตลักษณ์สำคัญเบื้องต้นของคนจีน

คำนำ

(๗)

ชื่อ แซ่ และระบบตระกูลแซ่
อัตลักษณ์สำคัญเบื้องต้นของคนจีน

๒

แซ่และระบบตระกูลแซ่ของจีน

๔

ความรู้เบื้องต้นเรื่องแซ่

๖

รูป-ความหมายของอักษรแซ่และอักษรสื่อ

๘

ความเป็นมาของแซ่-สื่อ

๑๒

ที่มาของชื่อแซ่

๓๘

เปรียบเทียบแซ่กับนามสกุล

และคำเรียกวงศ์ตระกูลของคนไทย

๔๒

ความแปรเปลี่ยนของแซ่

๔๕

แซ่กับจีนยุคใหม่

๔๙

แซ่มีเท่าไร

๔๙

แซ่ในประเทศไทย

๕๒

แซ่และระบบตระกูลแซ่กับการรวมชาติจีน

๕๖

แซ่กับการรวมญาติชนชาติจีน

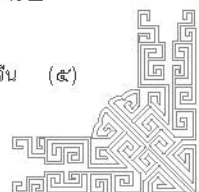
๕๘

ระบบตระกูลแซ่กับความเป็นจีน

๖๒

ผลพวงหลายประการของวัฒนธรรมตระกูลแซ่

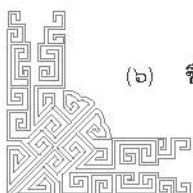
๘๒

สรุปวัฒนธรรมตระกูลแซ่ของจีน	๙๐
สังเขปวัฒนธรรมตระกูลแซ่ของจีน	๙๑
ผลทางด้านวัฒนธรรมสังคมของระบบตระกูลแซ่	๙๖

ชื่อบุคคลในวัฒนธรรมจีน	๑๐๘
หมิง (名) : ชื่อประจำมืงหรือชีวิต	๑๑๒
จื่อ (字) : ชื่อรอง	๑๓๔
เฮ่า (號) : นามพิเศษ	๑๔๓
ไ่วเฮ่า (外号) : ฉายา	๑๖๔
จุนเฮ่า (尊号) : พระอภิไธย	๑๗๒
สื่อเฮ่า (謚号) : สมัญญา	๑๗๗
เมี่ยวเฮ่า (庙号) : เทพบิดรนาม	๑๘๙
เหนียนเฮ่า (年号) : รัชศก	๑๙๙
นามเรียกขานประเภทอื่น	๒๐๓
การตั้งชื่อของคนจีน	๒๐๖
ชื่อตัว ชื่อรอง สมญา เคล็ดลับปะปนกัน	๒๑๓

ภาคผนวก	
บันทึกเรื่องชื่อ “ปัวย” จากนิตยสาร วิทยาศาสตร์	๒๑๘
บรรณานุกรม	๒๒๑

คำนำ

ชื่อ แซ่ และระบบตระกูลแซ่
อัตลักษณ์สำคัญเบื้องต้นของคนจีน

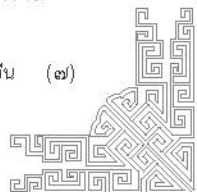
ถ้าเราพบคนที่ใช้แซ่และมีชื่ออย่างจีน เรารู้ได้ทันทีว่าเป็นคนจีน หรือลูกหลานจีน จึงถือได้ว่าชื่อและแซ่เป็นอัตลักษณ์สำคัญเบื้องต้นของคนจีน

ที่สำคัญยิ่งกว่านั้นซึ่งคนทั่วไปไม่ค่อยรู้คือ ระบบตระกูลแซ่เป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งในการหลอมรวมคนต่างเผ่าต่างชาติพันธุ์ให้กลายเป็นจีน เห็นได้จากอนารยชนเผ่าต่างๆ ที่เข้าปกครองจีน ภายหลังก็เปลี่ยนไปใช้ชื่อแซ่แบบคนจีนแล้วกลายเป็นจีนไปหมด คนจีนภาคใต้ทั้งจีนกวางตุ้ง แคะ ฮกเกี้ยน แต่จิ๋ว และไหหลำ ที่ล้วนเป็นชนพื้นเมืองที่ถูกจีนกลืนผ่านระบบตระกูลแซ่ การศึกษา และการปกครอง

ระบบตระกูลแซ่ยังเป็นโครงสร้างหลักของสังคมจีน เช่นเดียวกับที่ระบบวรรณะเป็นโครงสร้างหลักของสังคมอินเดีย ระบบมูลนาย-ไพร่เป็นโครงสร้างหลักของสังคมไทยก่อน พ.ศ. ๒๔๔๘ ขึ้นไป

การเมืองการปกครองของจีนก็อาศัยระบบตระกูลแซ่เป็นรากฐานสำคัญ ความเข้าใจเรื่องวัฒนธรรมแซ่และระบบตระกูลแซ่ จึงเป็นพื้นฐานสำคัญในการศึกษาวัฒนธรรมอื่นของจีน

ส่วนชื่อของคนจีนตามวัฒนธรรมเก่ามีหลายประเภท มีลักษณะที่น่าสนใจและชวนฉงนอยู่มากไม่น้อย เป็นต้นว่า ฮองเต้จินทำไมชื่อมีคำซ้ำกันและมักลงท้ายด้วยคำว่า ตี้ จู หรือจิง เช่น ฮั่นเหวินตี้ ฮุยเหวินตี้ ฮั่นเกาจู่ ถึงเกาจู่ ช่งไห่จู่ ชื่อผู้หญิงจีนทำไมลงท้ายด้วยคำว่า ซิ หรือลี่ เช่น นางอูยซี่ นางเยียนซิง อชี่ ในเรื่องสามก๊ก นางเต็งลี่ ซิมลี่ ตังลี่

ที่ยังพบได้ในปัจจุบัน

ที่ใกล้ชิดเข้ามาบางคนก็พบว่า เตี้ย หรือบิดาของตน มีชื่อจริงใช้ถึง ๒ ชื่อ พี่น้องพ่อแม่เดียวกันหรือปู่เดียวกัน (ถูกผู้พี่ผู้น้อง) แต่มักมีชื่อซ้ำกันอยู่พยางค์หนึ่ง เช่น บุนเจ็ย (เหวินเจ็ง) บุนตง (เหวินจง) บุนหุย (เหวินฮุย) ชิวเอ็ง (ชิวฮิง) ชิวฮัว (ชิวหัว)

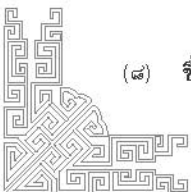
เรื่องเหล่านี้ถ้าได้ศึกษาที่จะช่วยให้เข้าใจคนจีนดีขึ้น และช่วยลูกหลานจีนให้เข้าใจวัฒนธรรมจีนที่เกี่ยวข้องกับตัวเอง การรู้วัฒนธรรมของบรรพชนนับได้ว่าเป็นความกตัญญูอย่างหนึ่ง เพราะจะช่วยให้เราปฏิบัติต่อท่านได้เหมาะสมถูกต้องตามประเพณีมากยิ่งขึ้น

หนังสือเล่มนี้จึงเขียนขึ้นเพื่อช่วยให้ลูกหลานจีนเข้าใจเรื่อง ชื่อ-แซ่ ซึ่งเป็นเรื่องใกล้ตัวที่สุด และเพื่อช่วยให้คนทั่วไปเข้าใจวัฒนธรรมจีนด้านนี้ อันจะเป็นพื้นฐานสำคัญในการศึกษาวัฒนธรรมด้านอื่นๆ ของจีน

เรื่องนี้เขียนครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๐ ในชื่อ “แซ่หลี่และชื่อทองหยอง” หลังจากนั้นปรับปรุงเพิ่มเติมตามชื่อเรื่องที่เปลี่ยนไปอีกหลายครั้ง สุดท้ายปรับขยายครั้งใหญ่ลงในนิตยสารศิลปวัฒนธรรม แล้วจึงรวมเล่มดังที่เห็นอยู่นี้ นอกจากค้นข้อมูลจากหนังสือแล้ว ผู้เขียนยังได้ไปศึกษาจากชีวิตจริงในชนบทของจีนแต่จิวหลายครั้ง จนความรู้ตกตึก เขียนด้วยความเข้าใจ จึงหวังว่าพอเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านอยู่บ้าง

ถาวร ลิกขโกศล

๑๕ ธันวาคม ๒๕๕๘

ชื่อ แซ่ และระบบตระกูลแซ่
อัตลักษณ์สำคัญเบื้องต้นของคนจีน

ตัวอย่าง

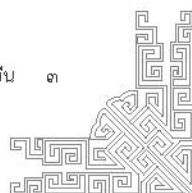
ชื่อ แซ่ และระบบตระกูลแซ่
อัตลักษณ์สำคัญเบื้องต้นของคนจีน

ชื่อและแซ่เป็นลักษณะสำคัญเบื้องต้นที่บ่งบอกความเป็นจีน ระบบตระกูลแซ่เป็นโครงสร้างหลักของสังคมจีน เช่นเดียวกับระบบวรรณะของอินเดีย ระบบมูลนาย-ไพร่ของไทย ระบบตระกูลแซ่เป็นดังตาข่ายที่ครอบคลุมสังคมจีนไว้ในโครงสร้างเดียวกัน จากตระกูลแซ่แผ่ขยายกว้างออกไปกลายเป็นชนชาติและรัฐอาณาจักรจีน มีความผูกพันกันสูงยิ่งด้วยวัฒนธรรมตระกูลแซ่ ทำให้จีนเป็นเอกภาพด้วยสำนึกร่วมของความเป็นชนชาติเดียวกันอย่างเหนียวแน่นตลอดมาจนปัจจุบัน

การจะเข้าใจความเป็นจีนและเข้าใจวัฒนธรรมจีนได้ชัดเจน ต้องอาศัยความรู้เรื่องแซ่และระบบตระกูลแซ่เป็นปฐมฐาน นำไปสู่ความเข้าใจเรื่องชื่อและวัฒนธรรมจีนด้านอื่นอีกสารพัด หากปราศจากความรู้เรื่องนี้เป็นพื้นฐานแล้วจะไม่สามารถเข้าใจจีนได้ลึกซึ้งพอ

ส่วนภาษาและอักษรก็มีบทบาทสำคัญต่อความเป็นจีนในแง่มุมต่างออกไป ซึ่งจะเขียนแยกไว้เป็นหนังสืออีกเล่มหนึ่ง ในเล่มนี้ขอกล่าวถึงเรื่อง แซ่ ระบบตระกูลแซ่ และชื่อของคนจีนไว้เป็นความรู้เบื้องต้นก่อน

แซ่และระบบตระกูลแซ่ของจีน

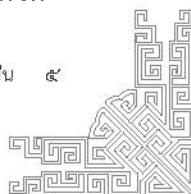
แซ่และระบบตระกูลแซ่เป็นวัฒนธรรมสำคัญยิ่งประการหนึ่งของจีน เป็นรากฐานสำคัญที่สุดของสังคมจีน มีส่วนสำคัญในการสร้างชาติจีน ร้อยรวมหัวใจคนจีนให้มีความผูกพันกันว่าเป็น “ญาติร่วมบรรพชน คนร่วมเผ่าพันธุ์” กลายเป็นจิตสำนึกร่วมทางประวัติศาสตร์ว่าเป็นชนชาติเดียวกัน เป็นพื้นฐานสำคัญในการสร้างรัฐอาณาจักร (Kingdom State) ในอดีตซึ่งพัฒนามาสู่รัฐประชาชาติ (Nation State) ในปัจจุบัน

แซ่และระบบตระกูลแซ่ทำให้คนจีนมีความผูกพันเป็นชนชาติเดียวกันเหนียวแน่นมาก ยากที่คนอื่นจะแบ่งแยกหรือกลืนให้กลายเป็นอื่นได้ แม้บางช่วงจะอ่อนแอบอบช้ำ แต่สำนึกร่วมในความเป็นชนร่วมชาติ ญาติร่วมบรรพชนเป็นพลังให้ร่วมกันต่อสู้อุปสรรค จนกลับเจริญรุ่งเรืองขึ้นอีกได้ตลอดมา และผงาดขึ้นมาเป็นมหาอำนาจได้อย่างรวดเร็วในปัจจุบัน

คนจีนถือว่าพวกตนล้วนเป็น “ลูกหลานเหียนตี้และหวงตี้” กษัตริย์สองพี่น้องผู้ยิ่งใหญ่ในยุคบรรพกาล ทุกแซ่ล้วนสืบเชื้อสายมาจากกษัตริย์ ๒ องค์นี้ และล้วนมีปมประวัติ (族譜) บันทึกสืบต่อกันมา สมาชิกในแซ่สามารถตรวจสอบได้ว่า ตนเป็นอนุชนรุ่นที่เท่าไรในแซ่ และนับจากเหียนตี้หรือหวงตี้มาเป็นรุ่นที่เท่าไร เช่น คุณ ก่อศักดิ์ ไชยรัศมีศักดิ์ เป็นคนแซ่ฉั่ว (査 蔡) รุ่นที่ ๑๐๕ ปฐมวงศ์แซ่ฉั่วสืบเชื้อสายจากหวงตี้มาเป็นรุ่นที่ ๒๘ (นับหวงตี้เป็นรุ่นที่ ๑) ฉะนั้นคุณก่อกศักดิ์เป็นวงศ์หวงตี้รุ่นที่ ๑๓๒

คนต่างแซ่ก็สามารถนับญาติกันได้ โดยลำดับนับขึ้นจากเหียนตี้และหวงตี้ลงมา เช่น ผู้เขียนเรื่องนี้ (ถาวร ลิกขโกศล) เป็นคนแซ่ลิ้ม (หลิน 林) รุ่นที่ ๑๑๗ ปฐมวงศ์แซ่ลิ้มเป็นวงศ์หวงตี้รุ่นที่ ๓๓ นับถึงผู้เขียนเป็นรุ่นที่ ๑๕๐ ฉะนั้นผู้เขียนอ่อนอาวุโสในวงศ์หวงตี้กว่าคุณ ก่อกศักดิ์ ๑๘ รุ่น

เรื่องนี้แม้ไม่มีหลักฐานยืนยันได้ว่าเป็นความจริงอย่างแน่นอน แต่ก็ยอมรับกันว่าเป็นจริงโดยคตินิยม ตามระบบที่ปรากฏตั้งแต่ยุคปลายราชวงศ์โจว และชัดเจนแพร่หลายในยุคราชวงศ์ฮั่น ทำให้คนจีน

มีความผูกพันเป็นชนชาติเดียวกันยาวนานมากกว่าสองพันปี ถือว่า
ทุกคนเป็นเพื่อนร่วมชาติ ญาติร่วมบรรพชน ต้องสามัคคีกันเพื่อผล
ประโยชน์ของประเทศชาติเหนือสิ่งอื่นใด

ผลด้านลบของวัฒนธรรมแซ่และระบบตระกูลแซ่ก็มีอยู่ไม่น้อย
ความรู้เรื่องแซ่ ระบบตระกูลแซ่ และผลดีผลร้ายต่อสังคมจีนล้วนเป็น
เรื่องน่ารู้ น่าศึกษา เพื่อนำไปสู่ความเข้าใจจีนอย่างรอบด้านและลึกซึ้ง
ยิ่งขึ้น จึงขอเสนอเรื่องทั้งหมดดังต่อไปนี้

ความรู้เบื้องต้นเรื่องแซ่

ในภาษาจีนปัจจุบันมีคำที่แปลว่า “นามสกุล” ใช้แพร่หลายอยู่
๒ คำ คือ คำว่า แซ่ (姓) กับ ลี (氏) ตามเสียงจีนแต้จิ๋ว เสียงจีน
กลางว่า ซิง (xing) กับ ลี้อ (shi) คำแรกใช้นำหน้าชื่อสกุล เช่น
แซ่ฉั่ว แซ่ลิ้ม คำหลังนิยมใช้ตามหลังชื่อสกุล เช่น ลิ้มลี ฉั่วลี วิธีนี้
นิยมใช้เรียกชื่อผู้หญิงแทนชื่อตัว ทำให้ผู้ไม่เข้าใจคิดว่าเป็นชื่อตัว
ดังในนิยายอิงพงศาวดารจีนเรื่องห้องสินตอนหนึ่งว่า “ครั้นนานมาลีเจิ้ง
ไต้หวันฮินลีเป็นภรรยา” ความหมายที่ถูกต้องคือ “ลีเจิ้งได้หญิงแซ่ฮิน
เป็นภรรยา”

ปัจจุบันเราอาจพบแจ้งความในหนังสือพิมพ์ เช่น “งานฌาปนกิจ
ศพนางเต็งลี” หมายความว่าผู้วายชนม์คือ หญิงแซ่เต็ง ชื่ออะไรไม่รู้
เพราะตามวัฒนธรรมเก่าของจีนผู้หญิงมีสถานภาพต่ำ รู้แค่เป็นคนแซ่
อะไรก็พอแล้ว ไม่จำเป็นต้องรู้ชื่อตัว

ปัจจุบันคำว่า แซ่ (ซิง) กับ ลี (ลือ) เป็นไวยากรณ์ (Synonym)
มีความหมายเหมือนกัน ใช้แทนกันได้ แต่ในสมัยโบราณ ๒ คำนี้ มี
ความหมายต่างกัน ใช้แทนกันไม่ได้

คำทั้งสองนี้ต่อไปจะใช้คำ “แซ่” ตามที่คุ้นเคยกันในภาษาไทย
ส่วนลีจะใช้ตามเสียงจีนกลางว่า “ลือ” ชื่อของแซ่ก็จะใช้ตามเสียงจีน
กลาง แต่จะใส่เสียงแต้จิ๋วที่คนไทยคุ้นเคยไว้ในวงเล็บด้วย เช่น แซ่ไช่
(ฉั่ว) แซ่เจิ้ง (เต้) ถ้าไม่มีวงเล็บกำกับแสดงว่าเสียงจีนกลางกับแต้จิ๋ว

“...การจะเข้าถึงความเป็นจีน
และเข้าใจวัฒนธรรมจีนได้ชัดเจน
ต้องอาศัยความรู้เรื่องแซ่
และระบบตระกูลแซ่เป็นปฐมฐาน
นำไปสู่ความเข้าใจเรื่องชื่อ
และวัฒนธรรมจีนด้านอื่นอีกสารพัด
หากปราศจากความรู้เรื่องนี้เป็นพื้นฐานแล้ว
จะไม่สามารถเข้าใจจีนได้ลึกซึ้งพอ...”

ถาวร ลิกขโกศล

วัฒนธรรม-ประเพณี

ISBN 978-974-02-1503-5

9 789740 215035

ราคา ๒๐๐ บาท

www.matichonbook.com